

Haderslev Katedralskoles historie

Foredrag

Hør med om livet på **Haderslev Katedralskole** i gamle dage. I en serie foredrag/oplæg på hver ca. 30-45 minutter fortæller Helge Wiingaard om Sønderjyllands ældste skole af sin art, Haderslev Katedralskole, der har dannet ramme om liv og lærere, elever og eksamen, fag, fest, krig og fred og meget, meget mere. Non stop siden 1567 - dag efter dag, år efter år...

Skriv til hw@haderslev-gym og lad os aftale en tid. Eneste krav er et lærred, en projektor og en smule lyst til at tage på tur med tidsmaskinen tilbage til engang for længe siden...

1567

Hertugens skole

Det var en stor dag, da Hertug Hans satte sit laksegl og navnetræk under skolens stiftelsesdokument. Helt nøjagtig skete det 6. februar 1567, skolens fødselsdag. Men hvad var det for en skole, der ventede de unge mennesker? Hvem var de? Hvilke fag havde de? Hvem var deres lærere? Hvilke regler var der? Og hvor lang tid varede et normalt uddannelsesforløb?

1590

En tur til Ven

hjem.

En dag i 1590 pakkede rektor Plecius fra latinskolen i Haderslev sin kuffert for at tage på studietur med kollegerne. Målet var et besøg hos den berømte astronom Tycho Brahe på hans observatorium på øen ude i Øresund: Ven.

Følg med i, hvad de snakkede om - både undervejs derover, mens de var der, og ikke mindst, da de tog

1600-
årene

Krig, krig
og atter
krig

Man fatter næsten ikke krigens gru og rædsler i 1600-tallet. Pest, kulde, sult... det var hvad der fulgte i kølvandet, når fremmede lejetropper trængte frem og røvede, plyndrede og brændte ned for fode. Hvad betød det for en skole som den i Haderslev, hvor rektoren ikke gik af vejen for et rask lille værtshusslagsmål?

1700-
årene

From,
lydig og
flittig

From, lydig og flittig. Sådan lød det pædagogiske mantra på 1700-tallets latinskole i Haderslev. Men hvordan var virkeligheden?

I foredraget følger vi eleverne, fra de mødte kl. 06 om morgenen til de gik hjem kl. 17 efter at have overværet afstraffelsen af dagens dovneste elev. Det foregik med stokkeslag efter alle kunstens regler og i fuld offentlighed. Ej heller lærerne var just dydsmønstre. Det kneb med at møde til tiden, lønnen var elendig og flere endte i druk og utugt. Og ferier og weekender? Ja, de var desværre endnu ikke opfundet.

1770

En ægte
ildsjæl

Et universitet i Haderslev! Kan du se det for dig? Og kan du forestille dig, at universitet er en overbygning på den skole, der i dag hedder Haderslev Katedralskole? En slags 1700-tals *campus* med pil opad... Ja, hvorfor dog ikke?

I dette foredrag møder du Johann Friedrich Camerer, skolens største ildsjæl nogen sinde. I 1770 foreslog han lige akkurat det. Reformen kunne han ikke få nok af... Nytænkning, innovation og udvikling, udvikling, udvikling, sagde han - det var vejen frem!

Desværre kom der ikke det store ud af hans planer...

1820

Komedie-
eksamen

Europa gispede efter vejret, da kejser Napoleon var blevet slået ved Waterloo 1815. Også hjemme i Haderslev var det trange tider. Det mærkede man på latinskolen.

Lærermangel, sulteløn, sjusk og almindelig slendrian - det var dagens uorden. Og ved eksamen snød eleverne, så det drev... Komedieeksamen, var der nogle, der kaldte det...

1828

Dannelse

Oh, hvor er det skønt at være lærer! At følge sine kære elever, se dem trives som små spæde planter, i lys og luft og med masser af plads og kærlig omsorg. Betragte deres udvikling... Fryde sig over deres resultater... Sådan er det at være lærer!

Mød rektor Brauneiser fra *Haderslebener Gelehrten Schule* anno 1828. Han var simpelthen vild med at have med unge mennesker at gøre! Han kaldte det **Dannelse**. **Almen dannelse**.

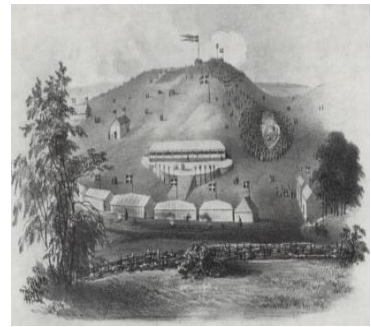
Gelehrten Schule

1847

Dansk eller tysk?

Noget af det specielle ved Haderslev i gamle dage var, at folk talte dansk, mens myndighederne talte tysk. Helt specielt var det på byens gymnasium. Her var dansk simpelthen forbudt. Men sådan blev det ikke ved med at være. I 1847 forordnede den danske konge, at fra nu af måtte der kun tales dansk på gymnasiet i Haderslev.

Det gik ikke stille af. På årets folkemøde på Skamlingsbanken var folk simpelthen ellevilde over beslutningen. Men langt ned i Tyskland var der dyb, dyb harme... Og krig gav det da også året efter...

1854

Patriae et literis. "For fædrelandet og lærdommen". Sådan lød skolens stolte motto, der blev indført i 1854. Men hvad var det lige for et "fædreland"? Og hvad var "lærdom" for en størrelse? Og kan det virkelig passe, at det er det selvsamme motto, skolen har i dag? Det ses jo f.eks. i skolens forhal. Bliv klogere på, hvorfor skolen fik sit motto og hvordan det blev brugt - og misbrugt.

1864

Kys kokarden!

Så har man hørt det med! Da preusserne rykkede ind i Haderslev den 16. februar 1864, førte det til mobning uden sidestykke rundt om i klasseværelserne på den såkaldt lærde skole i Haderslev. F.eks. var der en elev, der blev tvunget op ad væggen for at kysse en kokarde, mens de andre så på.

Det eneste lærerne gjorde var tilsyneladende at se den anden vej. Men det sku' de aldrig have gjort: 14 dage senere var de fyret på gråt papir - hver og en. 2½ måneder senere fulgte marchorden - så var det ud! Af Sønderjylland, altså. Sjovt var det ikke.

1864

Insula felix

Alle ved, at Danmark tabte krigen i 1864. De fleste ved også, at Haderslev blev en udkantsby i det rige, som Bismarck oprettede et par år senere. Men skolen i Haderslev? Blev den også tysk med hud og hår? Eller kørte den videre, som om intet var hændt?

Meget tyder på, at det var en god skole. Faktisk var der en del elever, også danske, der kaldte den en *insula felix*, en "lyksalighedens ø". Sådan blev det dog ikke ved med at gå...

1902

Hurra for Bismarck!

Hvad skal der til for at blive smidt ud af skolen? Pjæk? Snyd? Druk?

I 1902 blev to drenge smidt ud af skolen. Det eneste, de havde gjort var at nægte at råbe hurra for Bismarck som deres personlige velgører. Da det kom rektor for øre, blev de indkaldt til forhør på hans kontor... De stod til skolens strengeste straf.

1913

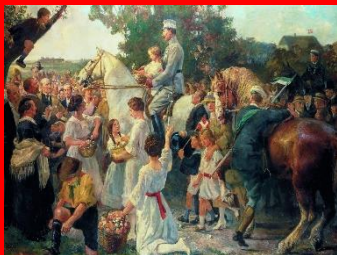
Den sidste sommer

Tilsyneladende gik det kun én vej i 1913: Fremad! Elevtallet steg. Lærertallet ligeså. Pæne karakterer var der hele vejen rundt. Sunde fritidsinteresser. Og når der var fest, var der altid noget med militær med i billedet: Taler i festsalen om store kejsere og feltherrer og berømte slag. Optog gennem byens gader med skolens militærorkester. Og når det gik højt: Et krigsspil ude i Pamhule Skov eller på Isted Hede. Her ku' man lissom lære, hvor skønt det er at gå i krig for fædrelandet. Året efter kom krigen - og den viste sig at være alt andet end skøn...

1920

Det forpligtende navn

I 1920 fik skolen nyt navn og ny rektor. Karl Mortensen hed han - en af de tunge drenge i den danske gymnasieverden, også bogstaveligt. Hærdebred og myndig var han - en, man helst ikke skulle være uvenner med. Ham var det, der bestemte, at skolen fra nu af skulle hedde **Haderslev Katedralskole**. "Det forpligtende navn" kaldte han det. Navnet betød så meget for ham, at han gik hele vejen til Hans Majestæt Kongen i København for at få lov til at bruge det. Hvorfor dog? Hvad var det lige navnet "Haderslev Katedralskole" forpligtede til?

1920

Så blev det pigernes tur

I 1920 kom Genforeningen, og skolen blev dansk. Stort var det, og stort blev det ved med at være hen over sommeren, som folk følte var én lang fest. Men størst var måske, at nu blev det omsider pigernes tur. For alvor. Aldrig før havde de haft lov til at gå på skolen. Men nu kom de ind - i hundredvis.

Men hvordan sku' dét så lige arrangeres? Måtte de f.eks. gerne sidde ved siden af drengene til morgensamlingen? Eller ude i klasseværelserne? Eller til skriftlig eksamen? Og hvad med gymnastikundervisningen... så sku' man vel have hvert sit omklædningsrum? Eller hvad? Jo, det var en pædagogisk udfordring, der ville noget!

1940

9. april

Krigen kom om morgenen 9. april 1940, netop som eleverne var ved at møde ind til 1. time. Man frygtede det værste. Lavtgående fly med åbne bombeluger kredsede over byen. Rundt om lød maskingeværild og lyden af pansrede køretøjer på larvefødder.

Hvad kom det til at betyde for skolen? Hvad måtte man, og hvad måtte man ikke? Og hvordan kan det være, at

krigen på skolen på en måde først sluttede tre et halvt år efter at den var forbi i resten af samfundet?

1960

Gryende ungdomsoprør

Hvorfor skal man sige "De" til læreren? Og hvorfor må lærerne sidde og fede den nede på lærerværelset, mens eleverne skal jages ud i skolegården i al slags vejr og i hvert eneste frikvarter? Og hvad med festerne... Hvorfor må man der kun få te og hjemmebagte boller, når alle andre må drikke pilsnere og ryge smøger, når de er i byen? Og hvorfor skal det blive ved med at handle om Holberg og folkeviser i et fag som dansk, når medierne flyder over med månedlinger og Vietnamkrig og popmusik? Ja, i det hele taget:

Hvad er egentlig formålet med at gå på Haderslev Katedralskole?

1966

En skandale

I 1966 dumpede stort set hele 3.x i skriftlig matematik til studentereksamen. **PIINLIGT!!** En **SKANDALE!!** Alle krøllede tæerne, ikke mindst forældrene til de vordende studenter. Hvordan i alverden var det muligt på en så fin og gammel skole som Haderslev Katedralskole?? Historien gik land og rige rundt og kom på forsiden af formiddagsbladene. En sand shitstorm!

Der var røde ører hele vejen rundt, ikke mindst på rektors kontor. Heldigvis var det hele glemt året efter. Eller var det?

Alle år

Tour de klasseværelse

Der skal da være **klasseværelser** i en skole, ik'? Nej, ikke nødvendigvis. I rigtig gamle dage fik alle eleverne undervisning i et og samme lokale. Senere kom der noget, der hed kateder, tavle og kridt. Og i dag? Hvordan skal et rigtig godt og hyggeligt klasseværelse mon ta' sig ud nu om stunder? Tag med på den store "tour de

klasseværelse" fra Smedegade anno 1569 over Gåskærgade anno 1854 til Christiansfeldtvej anno 2022.

Alle år

Den grande finale

Skal der holdes tale, når eleverne bliver studenter eller hf'er? Eller rettere: Skal **ELEVERNE** holde tale, **ALLE ELEVER**? For lærerne? For forældrene? Ja, for hele byen? Og skal Gud og hvermand have at vide, hvad man har fået i eksamensgennemsnit? Skal den slags f.eks. lægges på nettet?

Ja, så absolut - i hvert fald, hvis man gik på skolen op til ca. 1960, og hvis der dengang havde været noget, der hed nettet.

Hør mere om eksamen og karakterer, sidste skoledag, hudpåsatning og andet af samme skuffe i de "gode" gamle dage. Og navnlig om, hvordan man festede igennem bagefter...

Alle år

Bland-
selv-
posen

Skolen har et herligt bibliotek med mange sjældne bøger. På skolens hjemmeside kan man se "portrætter" af præcis 101 af slagsen.

Gå ind på <https://haderslev-katedralskole.dk/om-skolen-biblioteket> og **bland selv din egen pose biblioteks-guf!** Vælg et par stykker eller tre af perlerne ud, få dem at se og få fortalt deres historie, så langt vi nu kan nå indenfor en halv times penge. En rundvisning på biblioteket lader sig også arrangere, om sådant ønskes.

Skolens jubilæumsbog

PATRIAE ET LITERIS

Haderslev Katedralskole gennem 450 år

kan købes ved henvendelse på skolens sekretariat

Pris: Kr. 200,- på Mobile Pay (Haderslev Katedralskole)

63488